

THE WRITERS THAT MASTERMINDED THE BIRTH AND THE DEVELOPMENT OF THE SPANISH FRANCOIST IDEOLOGY

İSPANYOL FRANKİZM İDEOLOJİSİNİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİNE YÖN VEREN YAZARLAR*

Özlem ŞENYILDIZ

Abstract

The Spanish Independence War against the Napoleon army in 1808 is the beginning of Spanish nationalism in terms of the recent nationalism concept. Although the Spanish nationalism has liberal characteristics at the beginning, a new fraction evolves out of the influences of the conservative politicians and the writers throughout the 19th century. After the national conservatism starts to become more radical at the beginning of the 20th century, it transforms firstly into the fascism and then the francoism. The following study aims to analyse the origin of the Spanish francoist nationalism in the 20th century through the literary works of the Francoist writers during this period.

Keywords: *Spanish nationalism, Francoist nationalism, Francoist ideology, Spanish literature, Francoist writers, nationalism and literature.*

Özet

İspanya'nın 1808 yılında Napolyon ordusuna karşı verdiği Bağımsızlık Savaşı, bugün anladığımız anlamda İspanyol milliyetçiliğinin başlangıcıdır. XIX. yüzyılın başında liberal özellikler taşıyan İspanyol milliyetçiliği içerisinde, muhafazakâr politikacı ve aydınların etkisiyle muhafazakâr milliyetçi bir damar oluşur. Bu kırılmanın radikalleşmesiyle İspanyol muhafazakâr milliyetçiliği XX. yüzyılda faşizme, sonrasında ise frankizme dönüşür. Bu çalışmanın amacı, İspanyol frankist milliyetçiliğinin hangi kaynaklardan beslendiğini ve XX. yüzyılda nasıl bir gelişim sürecinden geçtiğini frankist yazarların eserleri üzerinden incelemektir.

Anahtar Kelimeler: *İspanyol milliyetçiliği, Frankist milliyetçilik, Frankist ideoloji, İspanyol edebiyatı, Frankist yazarlar, milliyetçilik ve edebiyat.*

* Bu makale, 8 Eylül 2016 tarihinde İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne sunulan *İspanyol Frankist Milliyetçilik Kavramının Oluşumu (1936-1959)* ve *Propaganda Araçları* başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

1. Giriş

Milliyetçilik kavramı, İspanyol siyasi hayatına 1808 yılındaki Bağımsızlık Savaşı'ndan sonra girer. 1812 yılındaki Cádiz Anayasası ile resmi bir içerik kazanır. Bu anayasa her ne kadar hayata geçemese de, İspanyol siyasi ve toplumsal hayatını etkilemeye ve şekillendirmeye bundan sonra da devam eder. Edebiyat çevreleri de buna duyarsız kalmaz. XIX. yüzyıl boyunca milliyetçiliğin şekillenmesinde muhafazakâr ve ilerici, her iki grubu destekleyen yazarlar bulunur, ancak, milliyetçilik, yüzyılın sonuna doğru kabuk değiştirmeye başlar.¹ Özellikle yüzyılın sonundaki 98 Krizi, İspanyol milliyetçiliğini başka bir boyuta taşır. Burada, İspanyol köklerine dönmeyi salık veren ve ülkenin kurtuluşunun ancak bu köklerde aranabileceğini düşünen yazarlar, İspanyol edebiyatına yön verir. Muhafazakâr milliyetçilik bu noktada büyük aşama kaydeder.

XX. yüzyılın başından Primo de Rivera diktatörlüğüne kadar geçen dönemde, politik istikrarsızlık ve radikalleşen gruplar siyasete egemen olur. Milliyetçilik, vatanseverliğin ötesine geçerek radikalleşmeye başlar. Bu durum, radikal sağ kanadı destekleyen yazarların da etkisiyle, daha sonraki yıllarda faşizmin doğuşuna giden yolu açar. 1923 – 1930 arasında Primo de Rivera'nın, aşırı sol grupları baskılayıp, aşırı sağ grupları serbest bırakması bu dönemde faşist eğilimli yazar ve düşünürlerin daha çok sesinin çıkmasına sebebiyet verir. 1931'de başlayan II. Cumhuriyet yılları da, aşırı uçlardaki bu grupların çatışmaları ile geçer. II. Cumhuriyet'in politik atmosferinde yazarlar politik görüşlerini, politik felsefeye yeğler ve kendi görüşlerini destekleyen yazırlarla toplumdaki ayrışmaya katkı sağlamış olur.

1936-39 yılları arasındaki İç Savaş boyunca, savaşı her iki taraf, savaşçıları motive etmek, savaşa devam etmelerini sağlamak, morallerini yüksek tutmak ve sergiledikleri vahşete meşruiyet kazandırmak için propagandaya başvurur. Bu propagandanın en önemli öğelerinden birisi de milliyetçiliktir. Savaşın her bir tarafı, karşısındakini vatana ihanet etmekle suçlayarak, kendi mücadelelerinin İspanya'nın iyiliği için olduğuna inandırılır. Cumhuriyet Ordusu'nun da zaman zaman İspanyol milliyetçiliğini bir propaganda aracı olarak kullanmasına rağmen, buna en çok başvuran İsyen Ordusu'dur. İsyen Ordusu, savaş süresince Franco'yu destekleyen yazarlar tarafından mitleştirilir ve Franco, o güne kadar İspanya'nın ortak geçmişindeki tüm başarıların devamı olarak kahramanlaştırılır. "Hain düşman"a karşı Franco ve askerleri

¹ İspanyol milliyetçiliğinin doğuşu ve XIX. yüzyıldaki gelişimi ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için: bkz. M. J. Horta, İspanyol Milliyetçiliği. Kökenleri, İdeolojisi ve Ulusal Simgeler (1808-1870), İstanbul, Kriter Yayınevi, 2016.

İspanyol vatanının yılmaz savunucularıdır. Tüm bu argümanlar, savaş boyunca muhafazakâr milliyetçi bir söylemle desteklenir.

Frankizm ideolojisinin kurgulanmasında, sadece aşırı muhafazakâr yazarların değil, Ortega y Gasset gibi liberal görüşlü yazarların fikirlerinin de kullanılmış olması ise ilginçtir. Ortega y Gasset örneğinden yola çıkacak olursak, frankizmin değer atfettiği birçok yazar aslında doğrudan frankizmin destekleyicisi değildir. Ancak, kendine meşruiyet kazandırmak isteyen yeni rejim, bu meşruiyeti toplumda kabul görmüş yazarların görüşlerini manipüle ederek sağlamaya çalışır. Frankist ideoloji, XIX. yüzyılda başlayan muhafazakar milliyetçilik sürecinin doğal bir devamı olmamasına rağmen, ideolojik kurgusunu bu damar üzerinden yapar. Bu anlamda, Ramiro de Maeztu'dan Ortega y Gasset'e kadar uzanan geniş bir yazarlar topluluğuna atıfta bulunur ve görüşlerini temellendirmede bu geniş yazar kadrosundan faydalanır. Böylece edebiyat, salt edebiyat olmaktan çıkar ve Frankist rejimin, özellikle ilk yılları boyunca, güçlü bir propaganda aracına dönüşür. Bu rejim propagandası, kitle iletişim araçları, eğitim ve diğer kültürel faaliyetler aracılığıyla geniş bir alana yayılır. Franco iktidarının uzun soluklu olmasında da bu propagandanın önemli bir yeri bulunmaktadır.

2. İç Savaş öncesi İspanyol muhafazakâr milliyetçiliğine yön veren yazarlar

İspanya'nın 1898 yılında denizaşırı son toprak parçası olan Küba'yı kaybetmesi, ülkede sadece ekonomik ve siyasi değil, ciddi bir sosyal bunalıma da yol açar. Ülke tarihine "1898 krizi" olarak geçmiş bu kayıp, İspanya'nın artık bir imparatorluk olmadığını da kanıttır. 98 Krizi ile başlayan süreç, ülke aydınlarının da İspanya'nın durumu ve bundan sonra ne olacağı konusunda ciddi bir biçimde kafa yormaya başlamasını beraberinde getirecek ve "milliyetçilik" mevcut sorunlar için bir çözüm önerisine dönüşecektir. 98 Krizi'nden sonra ortak tarihe dönmeyi öngütleyen yazarlar yerini çoğunlukla, kalemini ideolojisinin hizmetine tahsis etmiş olanlara bırakır. Tarihten ders almayı öngütleyen yazarlar, tarihi birleştirici bir unsur olarak değil, bir propaganda unsuru olarak görmeye başlar. Yazar ve filozof Julián Marías'ın dediği gibi "İspanya, şekli bozulmuş bir aynada kendine bakar. Kesin olan ne varsa reddederek, yanlış bilinen bir tarihi idealize eder. Sonuç İspanya için kanlı ve dramatik olur." (Marías, 1996: 128) Marías'ın sözünü ettiği yazarlar sağ ve sol her iki grupta da bulunmaktadır. Zaten, onun da dikkat çektiği gibi, yazarlar politik görüşlerini, politik felsefeye yeğlemiş ve kendi görüşlerini destekleyen yazılarla toplumdaki ayrışmaya katkı sağlamışlardır.

Bu makalede amacımız; her iki görüş içinde İspanyol milliyetçiliğini savunan yazarların tümünü incelemek değildir. Biz, 98 Krizi'nden başlayarak İç Savaş'a kadar geçen dönemde İspanyol muhafazakar milliyetçiliğini doğrudan ya da dolaylı olarak destekleyen önemli yazarlar ve hangi yönlerinin frankist ideoloji tarafından kullanıldığı, hatta kimi zaman çarpıtıldığı, üzerinde duracağız.

İspanyol muhafazakâr milliyetçiliğinin yazarlar arasında nasıl bir gelişim gösterdiğini anlamak için başvurmamız gereken ilk isimlerden biri Ángel Ganivet'tir (1865-1898). İspanya'nın varlığı ve İspanyolluk bilinci ile ilgili yazdıkları sebebiyle 98 Kuşağı'nın öncüsü sayılan Ganivet'in eserlerinde milliyetçi ve gelenekten yana bir bakış açısı vardır.

Ganivet, *El concepto de la casualidad* (Tasadüf Kavramı) isimli eserinde, milliyetçilik bilincinden bahseder. İspanya'nın derin bir sorunu olduğunu ve bu sorunun temelini ise, ideoloji yoksunluğu olduğunu söyler. Ona göre her birey, hatta tüm ülke bir irade eksikliğinden mustarıptır ve İspanya'nın millet olarak harekete geçebilmesi için bir kısım rehber fikirlere (*ideas madres*) ihtiyacı vardır. Tüm bu rehber fikirlerin eksikliği milli bir sorun teşkil etmektedir. K. E. Shaw'a göre, Ganivet, İspanya'nın sorunlarını açıklamaz, sadece adını koyar. İspanya'nın ihtiyacı olan fikirlerden bahseder, ama içeriğini anlatmaz. Bireyselliğe inanır, ancak, bireyselliğin sonunda İspanyol milletine nasıl hizmet edeceğinden ve bunun toplumun sorunlarını nasıl çözeceğinden bahsetmez (Shaw,1985: 46-47).

Idearium Español (İspanyol İdeolojisi) ve *El Porvenir de España* (İspanya'nın Geleceği) isimli eserlerini 1896'da yazar. Bu iki eser, İspanya ile ilgili fikirlerinin zirvesini oluşturur. Burada, İspanya'nın sorunlarını tanımlar ve çözüm olarak, ulusal İspanyol kimliğinin inşasından bahseder. Bunun için, İspanya'ya yabancı olan her şeyi reddederek, köklerine dönmesi gerektiğini belirtir. "Bir milletin büyüklüğü, nüfusunun ya da yüzölçümünün büyüklüğüyle değil, tarihteki büyüklüğüyle ölçülür" diyen yazar için, İspanya'nın büyüklüğü de tarihinden gelmektedir ve bu şanlı tarihi yaratan, "Arap istilasına" karşı kurdukları din birliğidir (Ganivet, 1949: 17).

Ganivet kendine yeni bir gelecek kurmak isteyen İspanya'nın, önce köklerine dönmesi ve İspanyol ruhunu yeniden yakalaması gerektiğini düşünmektedir. İspanya'yı kurtaracak olan, İspanyol milliyetçiliği olacaktır. Bu milliyetçilik de ancak geleneğin üstüne bina edilebilir (Ganivet, 1949:28). Henüz 98 Krizi olarak isimlendirilmese de ülkesinin XIX. yüzyıl sonunda yaşadığı sorunlara tanıklık etmiş bir yazar olarak Ángel Ganivet için İspanyol topraklarının ruhu önemlidir. Bu anlamda milliyetçidir, ancak onun milliyetçiliği bir

ırk milliyetçiliği değil, yaşadığı topraklarla şekillenen bir ruh yansıması, bir aidiyetlik hissidir. Ona göre, bir toprağa olan aidiyetlik hissi, bir milletin olmazsa olmazıdır, çünkü milli kimlik bunun üzerine inşa edilir.

Yazara göre, İspanya'nın düşüşü İspanyol toprağına ihanetle başlamıştır. Bu düşüşü durdurmanın yolu da tıpkı I. Carlos²'un yaptığı gibi birliği sağlamak ve böylece yarımada da ari bir İspanyol ruhu yaratmaktır. Bu ruh, diğer tüm fikirleri dışarıda bırakıp sadece İspanyol olana güvenerek yeniden vücut bulacaktır, çünkü İspanya, diğer milletlerden üstündür (Ganivet, 1949:246).

Ganivet'in yazdıkları ve söyledikleri kadar, kendinden sonra gelenler tarafından nasıl yorumlandığı da önemlidir. Özellikle politik görüşüne bir temel arayan aşırı milliyetçi yazar ve politikacılar, Ganivet'in eserlerini "aşırı yorumlama" yolunu seçerler. Dolayısıyla, karşımıza, yazdıklarından çok daha fazlasını söylemiş gibi duran bir milliyetçi yazar profili çıkar. Örneğin, "İspanyol toprağının ruhu"na derin anlamlar yükleyen Ganivet, bireyi değil vatani önceleyen milliyetçi-frankist söylem için bulunmaz bir malzemedir. Yazarın, İspanyol ruhunu yeniden diriltmek ve bunu yaparken sadece İspanyol olana güvenmek gerektiği yönündeki görüşleri, Frankistler tarafından "İspanya düşmanı ve vatan haini" olarak görülen Cumhuriyetçi Cephe'ye karşı verilen mücadeleyi meşrulaştırmak için kullanılacaktır.

Yazar ve filozof José Ortega y Gasset (1883-1955), "İspanyol milliyetçiliği" başlığı altında ilk akla gelen yazarlardan biri değildir. Ancak, siyaset felsefesine kafa yorması ve gerek İç Savaş'tan önce gerekse savaş sırasında sağ ve sol iki tarafı da eleştiren yazılar kaleme alması, onu İspanyol milliyetçiliği için başvurulması gereken bir kaynak konumuna getirir.

Yazara göre, sağ da sol da birbirinin birer kopyasıdır ve kısır çatışmalarının ülkeye hiçbir faydası dokunmamaktadır. Sadece ülkedeki taraflar değil, İspanyol halkının derdine derman olmak yerine, kendi kişisel ideolojilerinin romantizmi içerisinde savaşa gelen yabancılar bile ülkeye zarar vermektedir. Sol hakkındaki eleştirisi faşistler tarafından, sağ hakkındaki eleştirileri ise cumhuriyetçiler ve sol görüşlüler tarafından suiistimal edilir. Oysa Ortega y Gasset, iki görüşü de "tuhaf" bulur:

Yıllar var ki Avrupa'da tuhaf şeyler olmakta. O tuhaf şeylere somut örnek olarak, sendikacılık ve faşizm gibi bazı siyasal hareketleri anacağım. Sırf yeni oldukları için tuhaf görünüyor demesin kimse. (...) Sendikacılık ve faşizm görüntüsü altında, Avrupa'da ilk defa hak vermeyi

² İspanya Kralı I. Carlos, Kutsal Roman Germen İmparatoru V. Karl ya da Şarlken.

ya da kendisine hak verilmesini isteyen değil, düpedüz kendi görüşlerini dayatmaya kararlı görünen bir insan tipi çıktı ortaya. Yenilik burada işte: Haklı olmama hakkı, haksızlığın hakkı. Ben burada kitlelerin oluş biçiminin en somut dışavurumunu görüyorum, yani yeterli yeteneğe sahip olmaksızın toplumu yönetmeye karar vermelerinde. Yeni ruh yapısı onların siyasal davranışlarında en çığ, en vurucu biçimiyle kendini ele vermede, ancak anahtarı zihinsel kapalılıkta. Vasat insan kendi içinde 'fikir'ler barındırıyor, gel gelelim fikir oluşturma işlevinden yoksun. Fikirlerin hangi incelikli özün ortamında yetiştiklerinden bile habersiz. (Ortega y Gasset, 2010: 106)

Ortega y Gasset'e göre; topluluk her zaman yönlendirilmeye ihtiyaç duyar. Kendi başına bir şekle, görmesini sağlayacak gözlere, rehberlik edecek yönlendirme duygusuna sahip değildir. Oysa, İspanya'nın mevcut durumu içinde kadim dini ve manevi değerler yok olmuştur. Devlet de artık halkı yönetemez duruma gelmiştir. Bu siyasi ve manevi boşluk ortamında, kitleleri peşinde sürüklemesi için tek güç, iyi niyetinden şüphe edilen basın eline bırakılmıştır. Mevcut otorite boşluğundan kaynaklanan bu durum, kaosu daha arttırmaktan başka bir işe yaramayacaktır. 1930 yılında üniversitede yaptığı bir konuşmasında halkın basın tarafından manipüle edilmesinin zararlarından bahseder:

Gerçekler bir değerler hiyerarşisi oluştururlar ve bu hiyerarşide, gazetecilik aşağılarda bir yer işgal eder. Bugün basının çıkıntılarında benimsenen çok düşük manevi seviye hariç, hiçbir baskı ve otorite kendini kamu bilincinde hissettirememektedir. Diğer güçlerin yokluğu, halkın ruhunu besleme ve yönlendirme sorumluluğunu, çağdaş toplumun en az kültürlü türlerinden biri olmakla kalmayıp, üstelik mesleklerine – tamamen geçici olduğunu umduğum nedenlerden dolayı- gerçekten manevi olana karşı kin ve düşmanlıkla dolu sahte aydınları kabul eden gazetecilerin omzuna düşürdü. Üstelik gazetecinin mesleği kendisini, ne olduğuna aldırmadan, perspektife ve yapıya hiçbir dikkat göstermeden geçici bir duygu yaratan zamanın realitesiyle hüküm vermeye sevk eder. Sonuç şu: bugün halkın bilincinde dünyanın imajı tepetaklaktır. Basında insanlara ve ilişkilere ayrılan yer hakiki ve devamlı önemleriyle ters orantılıdır. Çağımızın tuhafılığı ve genel karışıklığı büyük oranda basının bu rakipsiz 'manevi güç' olarak hakimiyetinden kaynaklanıyor. (Ortega y Gasset, 1997: 130-131)

Kitlelerin Ayaklanması kitabının 1976 baskısının önsözünü yazan ve Ortega'nın da öğrenciliğini yapmış olan yazar ve filozof Julián Marías, kitabın yazıldığı ortam ve işleviyle ilgili şunları söyler:

Kitap 1926-28 yıllarında tasarlanmıştı, benim hesabıma göre 1916-1931 arası kuşaklara aittir. Gelgelelim daha bakışının mürekkebi kurmadan, ilk çevirileri yapıyorken, 1931'e doğru bir kuşak değişimi olmuştur. Yapıt bir kuşağın çerçevesinde doğmuş, ama beşiği çok farklı bir kuşak içinde sallanmıştır: Bir politikleşme döneminde. Yani her şeyin siyasal bağlamda okunduğu, sorunun yalnızca bir şeyin ya da bir kimsenin sağcı mı yoksa solcu mu olduğunu araştırmaya indirgendiği bir çağda. İspanya'da yüzeysel siyasallaşma daha 1929'da, Primo de Rivera diktasına karşı mücadeleyle başlamıştı; derini ise henüz başlamamıştı, nitekim cumhuriyetin barışçı yoldan ilanı, daha ufak çaplı olan ilk şiddet hareketlerinin düzmece niteliği bunun kanıtıdır. Oysa 1933-34 yıllarında patlak verenler onlardan çok farklıdır, İspanyol toplumu (yani azınlıktaki falan ya da filan grup değil) işte o yıllarda gerçekten siyasallaştı.(Marias, 2010: 19)

Ortega y Gasset'in zamanın politik çekişmelerinin ötesinde bir kavrayış gücü vardır ve mevcut karışıklıkların sağcı ya da solcu olmaktan kaynaklanmadığını vurgular. Ona göre, aydın yaşadığı dönemi anlama çabası içindedir, ancak politikacının yaptığı durumu daha da karmaşıklştırmaktan ibarettir. Sağcı ya da solcu olmak, bir ahlaki felç durumunun farklı tezahürlerinden başka bir şey değildir. Üstelik kişiler kendilerini bu şekilde sınıflandırmaya devam ettikçe asıl gerçeği gözden kaçırmaktadırlar. Politikacılar, sağcı ya da solcu olabilir. Ancak, aydınlar bu tuzağa düşmemeli, meseleyi karmaşıklştırmak yerine gerçeğe yoğunlaşmalıdırlar. Gerçeği göz ardı eden aydınlar ve politikacılar sayesinde, siyaset de çığırından çıkmıştır. Bunun "kanıtı, bugün sağcıların devrim vaat ediyor, solcuların ise baskı rejimleri öneriyor olmaları"dır (Ortega y Gasset, 2010: 23-24).

Yazara göre, politikanın, hayatın tüm alanlarını etkisi altına almasından dolayı, halk kitlesi de her şeye bu perspektiften bakmakta ve gördüğü her şeyi politik görüşü üzerinden değerlendirmektedir. Siyaset, din ve sağduyu gibi insan zihninin odağında olması gereken değerlerin yerini almıştır. Her türlü din ve bilgi yeteneği elinden alınmış kitle, mevcut şartlar içinde, aşırı uçlara savrulmuş ve siyasi olarak değişik gruplara ayrılmıştır. Bu kendinden geçmiş siyasi atmosfer her bir bireyi, bir siyasi gruba dahil olmaya zorlamaktadır. Oysa "siyaset insanın yalnızlığını ve mahremiyetini elinden alıp, içini boşaltır, o nedenle topyekûn siyasetçiliğin vaaz edilmesi insanı toplumsallaştırmakta kullanılan tekniklerden biridir" (Ortega y Gasset, 2010: 24). İçi boş siyasi söylemlerin kitleleri idare edebilmek için, bu toplumsallaştırmaya ihtiyacı vardır. Çünkü "demagoji bir zihinsel yozlaşma biçimidir" (Ortega y Gasset, 2010: 28).

İspanya tarihi boyunca yönetim sorunları olduğunu belirten Ortega y Gasset, o zamana kadar kitlenin, yönetimi, tüm kusurlarına karşın politikacı azınlığa bırakmakta bir sakınca görmediğini vurgular. Oysa şimdi kitleler kahvehane köşelerinde dahi siyaset yapmakta ve kendinden farklı olan, sürüden ayrılan, bireysel, nitelikli her şeye saldırmaktadır. Sıradan kişi kendini sadece üstün nitelikli saymamakta; bunun da ötesinde, sıradan olan kişi, sıradan olma hakkını ya da sıradanlığı bir hak olarak ilan etmekte ve dayatmaktadır. Kitlenin yüzyıllar boyunca inanışları, deneyimleri ve zihinsel alışkanlıkları vardır, ama politika ya da edebiyatın nasıl olması gerektiği konusunda hiç bu yüzyıldaki kadar fikri olmamıştır. Bu zamana kadar siyasetçinin tasarladığı ve ortaya koyduğu şeyleri beğenen ya da beğenmeyen, buna göre destekleyen ya da desteğini çeken kitle, artık siyasetçinin fikirlerine karşı kendi fikirlerini ortaya koymakta ve “siyasetçinin fikirlerini kendinde var olduğunu vehmettiği başka fikirlerin mahkemesinde” yargılamaktadır:

Günümüzde vasat insan, dünyada olup biten ve olup bitmesi gereken her şey üstünde kesinkes ‘fikir’lere sahip. Bu yüzden dinleme yetisini kullanmayı unutmuş bulunuyor. Niye dinlesin ki, kendine gereken her şeyi kendi içinde barındırıyor ya! Dinlemenin mevsimi çoktan geçti, tam tersine, zaman yargılama, ahkam kesme, karar verme zamanı. Kamusal yaşamın hiçbir sorunu yok ki burnunu sokmasın, o kör ve sağır haliyle ‘görüş’lerini dayatmasın. (Ortega y Gasset, 2010: 100)

Yazarın bu yorumları ilk bakışta elitist bulunabilir. Ancak, Ortega y Gasset’in eleştirisi, bireyin fikir sahibi olması değil, kitlenin demagoglar tarafından duyduğu “fikirleri” düşünmeden benimsemesi, sloganlaştırması ve bu şekilde siyasi olarak radikalleşmesi üzerinedir. Onu endişelendiren, toplumsal ilişkilerde terbiyenin ortadan kalması ve insanların, giderek her türlü ortak yaşamın ortadan kaldırıldığı bu yeni düzenin pençesine düşmesidir. Edebiyatın, “doğrudan eylem” aracı olarak görülmesi ve karşı tarafın argümanına verilecek bir küfre dönüşmesini eleştirir.

Ortega y Gasset, liberal demokrasiden yanadır ve bu düzenin, politikada en yüce ortak yaşam iradesini temsil ettiğini ifade eder:

Bu düzen çevremizdekileri hesaba katma kararlılığını baş tacı eder ve ‘dolaylı eylem’in en yetkin örneğidir. (...) Düşmanıyla birlikte yaşamak! Muhalefetle birlikte yönetmek! Böylesi bir sevecenlik uzlaşmaz bir çelişki olmaya başlamıyor mu? Bir muhalefeti bulunan ülkelerin sayısı gittikçe azalmakta. Hemen tüm ülkelerde iktidarın üstüne homojen bir kitle çullanmış, her türlü muhalif grubu ezmekte, yok etmekte.

Kitle, kendi kendinden başkasıyla birlikte yaşamayı istemiyor. Kendi kendisi olmayan şeyden ölümüne nefret ediyor kitle. (Ortega y Gasset, 2010: 107)

“Millet” kavramı Ortega’nın metinlerinde önemli bir yer oluşturur. Ancak, eserleri incelendiğinde “milliyetçilik” hakkındaki görüşlerinde bir tutarlılık olmadığı düşünülebilir. Bu durum, Ortega y Gasset’in “milliyetçilik” ile ilgili fikirlerinin farklı politik görüşlere sahip kişilerce farklı şekillerde yorumlanmasına yol açar. Oysa Ortega’nın, XX. yüzyılın ilk yılları gibi İspanya’nın politik olarak çok karışık bir döneminde yaşadığı düşünülürse, eserlerinde görülen bu değişiklik daha net yorumlanabilir.

Araştırmacı yazar Andrés de Blas Guerrero, Ortega y Gasset’in eserleri incelendiğinde, yazarın “milliyetçilik” konusunda muğlak bir duruşu olduğunu belirtir. Ona göre, Ortega y Gasset, milliyetçilik ve politika konusunda çok şey kaleme almış olmasına karşın, görüşleri çeşitlilik arz eder (Blas Guerrero, 2005: 660-662). Dolayısıyla, “Ortega y Gasset ve milliyetçilik” konusunda çalışma yapabilmek için, yazıldıkları tarih ve tarihsel bağlamı da göz önünde bulundurmak gerekir.

Ortega y Gasset 1910 yılında Bilbao’da yaptığı bir konuşmada, “gerçek vatanseverliğin, ataların vatanını eleştirerek, çocukların vatanını inşa etmek” olduğunu söyler (Ortega y Gasset, 1983: 506). Ortega, “milli olmak” ile “milliyetçi olmak” arasında fark olduğunu şu sözlerle anlatır:

Milli kelimesi sanki milliyetçilik gibi algılanıyor. Oysa aralarında ne kadar az bir ilişki var! Milliyetçilik, saldırgan bir kavramdır; milliyetçi sadece milli olanı değil, daha uzağındakini de hesaba katar. Kendi milleti adına iyi olana değil, diğer milletlerin karşısında olma durumuna yoğunlaşır. Milli olmak ise, tam tersine, yaşanan politik ortamda yapıcı bir emekle meşguldür. (Ortega y Gasset, 1983: 203)

1918-1920 arasında, gerçek İspanya’nın, resmi İspanya’ya göre daha üstün olduğu inancındadır. Ortega’nın gerçek İspanya şeklinde tanımladığı “halk”, resmi İspanya ile kastettiği ise “mevcut yöneticiler”dir:

İşveren, işçi, çiftçi ve sanatçı, eskiyi yeniyle değiştirip, yol almış giderken; meclisimiz, bakanlarımız, memurlarımız, basınımız ve üniversitelerimiz ise bayağı ve kaba tavrını sürdürüp duruyor. Resmi enkazdan uzaklaşan bu gerçek İspanya’dan, yeni bir oluşum şeması çıkarmak gerek. (Ortega y Gasset, 1983: 441)

Blas Guerrero, Ortega'nın reformcu liberal duruşuna uygun bu tavrın, 1922'den sonra değişime uğradığını ve II. Cumhuriyet öncesine kadar İspanyol Devleti'nin geleceği ile ilgili hala umut taşıdığını belirtir (Blas Guerrero, 2005: 664). 1922 tarihinde "Eğer marjinal bir varlık gösteren bazı seçilmiş küçük grupları hariç tutarsak; meclisin genel duruşu, milletin geri kalanının üstündedir." (Ortega y Gasset, 1983: 19) diyerek farklı bir görüş öne sürer.

Ortega y Gasset, 1923 yılında *Revista de Occidente* dergisini kurar ve İspanyol entelektüel yaşamını derinden etkiler. 1931 yılında doktor Gregorio Marañón ve yazar Ramón Pérez de Ayala ile birlikte *Agrupación al Servicio de la República* (Cumhuriyete Hizmet Edenler Grubu) hareketini kurar. Cumhuriyet rejimine destek veren hareketin kuruluş bildirisi, 10 Şubat 1931'de *El Sol* gazetesinde yayımlandıktan birkaç gün sonra General Berenguer Hükümeti istifasını sunar. 12 Nisan'da yapılan seçimlerin ardından İspanya'da II. Cumhuriyet kurulur. Ancak, cumhuriyet idaresinin İspanya'daki işleyişi yazarı memnun etmez. Memnuniyetsizliğini "Cumhuriyeti oylarıyla ve umutlarıyla destekleyen onca İspanyol, şimdi büyük bir memnuniyetsizlikle haykırmaktadır: Hayır! Bu değil! Cumhuriyet bu değil! Cumhuriyet başka, radikalleşme başka!" sözleriyle ifade eder. (Marías, 1996: 109) Ona göre, bu süreçte marjinalleşen iki kanat ülkeye aynı derecede zarar vermektedir. 1936'da başlayan İç Savaş yazarın haklı olduğunu kanıtıdır. Bu dönemde ayrıldığı ülkesine, ancak 1945 yılında geri dönecektir.

Ortega'nın 1955'teki ölümünden sonra, frankist ideologlar yazarın fikirleriyle ilgili iki yön belirlerler: İlki, sınırlandırma ve reddetme; ikincisi, geliştirme ve belirli bir kısmını olumlamadır. Ortega'nın fikirlerini frankizmi olumlamak için kullanan yazarlar arasında García Morente, Pedro Laín ve JONS'un kurucu ismi Ramiro Ledesma Ramos sayılabilir (Bagur, 2013: 127). İspanyol Falanj Partisi lideri José Antonio Primo de Rivera'nın, Ortega'nın "millilik" kavramıyla ilgili fikirlerini olumlu bulmuş olması, José Antonio'nun takipçilerinin de Ortega'ya karşı olumlu bir bakış açısı geliştirmelerine sebebiyet verir.

Yazar Ismael Saz'a göre, frankist ideolojinin milliyetçilik anlayışının gelişiminde Ortega y Gasset'in önemli bir yeri vardır. Saz, bu görüşünü Ortega'nın *España invertebrada* (Omurgasız İspanya) eserine dayandırır. Buna göre, Ortega'nın İspanyol milliyetçiliği iki kaynaktan beslenir: İlki, 98 Kuşağı'nın görüşleri, ikincisi de dönemin Avrupalı filozofları ve özellikle Nietzsche'nin görüşleridir. Bunlara ek olarak, 1. Dünya Savaşı ve Bolşevik İhtilali de, görüşlerinin şekillenmesinde rol oynamıştır. Saz, Ortega'nın milliyetçilik anlayışında, savaşı temel bir öge olarak gördüğünü ve bölgesel milliyetçiliğin de karşısında olduğunu belirtir. Tüm bu nedenlere bakarak, Saz, Ortega y Gas-

set'in falanjist ideolojinin başvuru kaynaklarından biri olduğu fikrini savunur (Saz, 2003: 89-91).

Ortega y Gasset'in "Eğer halk spontane ve kendi halinde bir oluşumsa, aristokrasi de disiplin ve yönetimdir. Bu haliyle millet, aristokrasi tarafından organize edilmiş halk kitlelidir." (Marías, 1996: 86), şeklinde ifade ettiği yöneten-yönetilen ilişkisi, Franco'nun kurduğu yönetim anlayışına uygundur. Bu anlamda, Ortega y Gasset'in bu ve bunun gibi kullanışlı ifadelerine frankistler tarafından sıkça başvurulması şaşırtıcı değildir.

Ramiro de Maeztu (1874-1936), *Defensa de la Hispanidad* (İspanyolluğun Müdafaası) kitabını 1934 yılında yazar. Gelenekçi ve muhafazakar milliyetçi söylemleriyle Maeztu da İspanyol milliyetçiliğinin ve daha sonrasında Frankist ideolojinin sıkça başvurduğu kaynaklardandır.

Maeztu için tarih bilinci önemlidir. İspanyol halkı şanlı geçmişini hatırlamalı ve ona sahip çıkmalıdır. Bu toprakların ruhu, İspanyol insanında yeniden hayat bulmalıdır:

Bizler, bizim gibi ruh ve bedenden müteşekkil insanlar için, gerekli ve önemli olan şey; kanları şu anda bizim damarlarımızda akan, dille-riyle ülkümüzü açığa vuran ırkımızın mensuplarının, kendi vatanımızda gerçeğe dönüştürdükleri manevi eserdir. Aynı zamanda bizim de ülkümüz olan yolumuzu çizmiş, kendi dönemeçlerinde bizi yürümeye teşvik etmiş olan (atalarımız) olmasaydı, biz koca bir ormanın içinde kaybolmuş küçük çocuklar olurduk. (Maeztu, 1998: 293)

İspanyol ruhunu yaralayan ve böylece vatani bölen ilk büyük tehlike, XVIII. yüzyılda İngiltere ve Fransa gibi "aristokrat ve bölücü" ülkeler eliyle ülkeye girmiş modern hümanizmdir. Böylece başlayan düşünüş XX. yüzyılda ABD ve SSCB üzerinden yürümekte ve İspanyol halkının ahlaki yapısını yerle bir etmektedir. Tüm bu tehlikeler karşısında, gerçek bir İspanyol'un yapması gereken, Katolik inancına yeniden sarılarak, bu şekil bir hümanizmi yok etmektir. Tüm insanlığın düşmanı olan bu fikirlerle savaşmak, Katolik inancının kadim savunucusu İspanya'nın aynı zamanda tarihsel görevidir. (Maeztu, 1998: 187)

Maeztu, İspanya'nın sarsılmaz gücünün Katolik inancından ve monarşiye olan bağlılığından geldiğini söyler. Sorunlar, İspanya'nın dinden ve monarşiden uzaklaştığı zaman başlamıştır. Öyleyse yapılması gereken yeniden dine ve monarşiye sarılmaktır. Sorun, "Yeni İspanya"dır, çözüm ise "kadim İspanya"-da aranmalıdır:

En büyük sorun, sürekli eleştiri ve İspanyol halkının tarihsel iki kaynağını reddetmekten kaynaklanmaktadır: (O kaynaklar) Katolik dini ve İspanyol Monarşisi'dir. (Maeztu, 1998: 86)

Maeztu'nun kendisi, faşist ya da frankist değildir. O sadece İspanyol milliyetçiliğini, dine ve monarşiye bağlılıkla tanımlayan bir yazardır. Buna rağmen; İç Savaş ve sonrasında Ramiro de Maeztu'nun, özellikle İspanyollar'ın tekrar Katolik inancının etrafında toplanması gerektiğini savunan fikirlerine sıkça başvurulur. Kendisi frankist olmasa da, dinin birleştirici gücüne olan inancı, frankizmin sacayaklarından biri olan din propagandası için bulunmaz bir başvuru kaynağıdır.

3. İç Savaş sonrası Frankizm ideolojisinin doğuşu ve Frankizmi destekleyen yazarlar

İç Savaş'a kadar "frankizm" isimli bir ideolojiden bahsedilemez, çünkü bir asker olan Franco o döneme kadar siyasetle ilgilenmez. İç Savaş sırasında ele aldığı yönetimi siyasi arenaya taşımak içinse, o dönem içinde en kullanışlı olan İspanyol Falanj³ Partisi'ni kullanır. İspanyol Falanj Partisi'nin dine ve milliyetçiliğe bağlı oluşu ile liberalizm ve Cumhuriyetçilere muhalif duruşu Franco'nun bu yapıyı tercih etmesindeki en önemli nedenlerdendir. Ayrıca, Falanj'ın, liderlerinin bazılarının hapiste bulanması ya da bazılarının ölmüş olması dolayısıyla lidersiz kalması, Franco'ya Falanj Partisi'nden çıkabilecek olası muhalif seslerin de olmaması anlamına gelmektedir. Bu ortamda, Franco, önce İspanyol Falanjı'nı tek resmi parti olarak tanıyıp başına geçeri, sonra da İspanyol Falanjı'nı kuruluş çizgisinden çıkartarak "Frankizm" ideolojisinin doğuşunda kullanır. Böylece "İspanyol Falanj Partisi", Franco'nun elinde, "frankizm" denilen totaliter yönetimini ilk aşamada bir arada tutmak için bir tür çimento vazifesi görür.

Edebiyatın, mevcut siyasi durumdan etkilenmemesi elbette düşünülemez. İç Savaş öncesinin çok sesli edebiyat ortamının kaybolduğu savaş sonrasında

³ **Falanj** sözcüğü Yunanca "phālanges" kelimesinden gelir. Omuz omuza dizilmiş askerlerin, arkaya doğru en az dört sıra halinde düzen aldığı ve kalkanlarını birbirlerine kilitlediği savaş düzeninin adıdır. Bu düzende, ilk sıradaki askerler, yere diz çökerek, mızraklarının öne doğru uzatır. Arka sıradakilerse birinci sıradakilerin üzerinde mızraklarını öne doğru uzatırlar. İspanyol Falanj örgütünün (Falange Española) bayrağında bulunan mızraklar da bu savaş düzenine bir göndermedir. Bu şekilde, hem kökü Eski Yunan'a kadar giden bir askeri gücün devamı olduklarını belirtmekte, hem de düşmanlarına karşı her daim teyakkuzda beklediklerini göstermektedirler.

İspanyası, entelektüel ürün azlığının sıkıntısı içindedir. Aslında bu azlığın sebebi, üretilen eser azlığı değildir. İç Savaş'ın hemen sonrasında, gündelik hayatta savaş sonrasında ağır şartları yaşıyor olsa da, edebiyat hayatı devam eder. Ancak, İç Savaş öncesinin zengin ve çok sesli edebiyatı, 14 ve 27 Kuşağı olarak nitelendirilen isimlerin büyük çoğunluğu artık yoktur. Bu isimlerden bazıları ya savaş sırasında ölmüş ya da ülkeyi terk etmek zorunda kalmışlardır. Ülkede kalanlarsa ya rejimin sesi olmayı seçer, ya da rejimin sansüründen korunmak için kendi köşesinde eserler vermeye devam eder. *La familia de Pascual Duarte* (1942) ile Camilo José Cela ve *Nada* (1945) ile Carmen Laforet bu isimler arasındadır.

Savaş sırasında ve savaşın hemen ertesinde, edebiyat dünyasında sesi en gür çıkanlar elbette “kazanan taraf”ın yazarları olur. Frankizmi destekleyen Rafael Sanchez Mazas, Ernesto Giménez Caballero, Pedro Laín Entralgo, Dionisio Ridruejo⁴, Gonzalo Torrente Ballester, Rafael García Serrano, Agustín de Foxá, Antonio Tovar gibi isimler bunlardan bazılarıdır. “50’li yıllar ile birlikte İspanya’nın dışa açılmaya başlamasıyla, falanjist yazarların kültür ve sanat çevresindeki etkisi kaybolur, onlardan boşalan yeri muhafazakarlar ve reformist Katolikler alır.” (Payne, 1997: 615) 60’larda ise İspanya’nın yaşadığı değişim edebiyata da yansiyacak, İç Savaş’la kaybolan çok seslilik tekrar duyulmaya başlanacaktır.

İspanyol faşizm ideolojisinin kurucu ismi kabul edilen Ernesto Giménez Caballero (1899-1988), *Genio de España* (İspanya’nın Özü) isimli kitabını 1932’de yayımlar. Eser, İç Savaş ve sonrasında Franco tarafından da sıkça atıf yapılması ve referans alınması dolayısıyla Frankist ideolojinin yapıtaşlarından biri sayılabilir.

Yazarının aşırı milliyetçi görüşlerinin toplandığı *Genio de España*’da vatan her şeyden önce gelir. Dolayısıyla, vatanın bekası için bireyin kendini feda etmesi kaçınılmazdır ve vatani meydana getiren, kendi için feda edilen bu ruhlardır:

Milliyetçiliğin sırrı - tüm dirilişlerde olduğu gibi - şu an ne olduğu değil, geçmişte ne olduğudur; ki bu acı çekmiş, görmüş geçirmiş ve özlem çeken (diriliş) varlığını devam ettirmek istiyor. Milliyetçi bir var oluşun tek yolu, her zaman ölümden ve ölmüşlerdedir. Bir milletin, yaşayan ve sonsuza kadar yaşayacak olan tek şeyi, ölmüşleridir. (Giménez Caballero, 1971: 101)

⁴ Yazar ve şair Dionisio Ridruejo, İç Savaş boyunca ve diktatörlüğün ilk yıllarında rejimin destekçileri arasında yer alırken, 2. Dünya Savaşı’ndan sonra bir kırılma yaşar ve 50li yıllar ile birlikte rejime muhalif bir tutum sergiler.

Tarih boyunca kanla sulanmış bu vatanın, İspanya'nın kaderi şimdi kendini yine bu vatan için feda edecek savaşçıların elindedir. İspanya'nın tarihinden gelen misyonunu sürdürmesi gerekmektedir. Buna göre, 1492'de *Reconquista* biterken yarımada kurulan İspanyol birliğinin dini ve siyasi kaynakları, Eski İsrail ve Roma'dır. Bu birlik zirve noktasına XVI. yüzyılda, yani Tanrı'ya en yakın olduğu dönemde çıkmış, düşüşü ise XVII. yüzyılda başlamıştır. Giménez Caballero'ya göre İspanya'nın düşüşü 1648'de imzalanan Münster Antlaşması⁵ ile başlar ve yazarın "13 Doksansekiz" (trece noventayochos) diye nitelediği olaylar zinciri 1930'daki San Sebastián Antlaşması ile sona erer (Giménez Caballero, 1971: 20-24). Yazarın kullandığı "doksansekiz" ifadesi; 98 Krizi'ne göndermedir ve sıraladığı 13 olayın, İspanya için 98 Krizi kadar yıkıcı bir etkiye sahip olduğunu anlatmak istemesindedir. Giménez Caballero için, 1648'de Münster Antlaşması ile Hollanda'nın bağımsızlık kazanması ile 1930 yılında Cumhuriyetçilerin monarşiye karşı birleşmesi ve 1931'de II. Cumhuriyet'i ilan etmesi arasında bir fark yoktur. Çünkü, ikisi de ülkeye aynı zararı vermiştir ve gerçek vatanseverin yapması gereken ülkesinin XVII. yüzyıldan beri süregelen düşüşüne son vermektir.

Giménez Caballero için, ülkeyi yeniden ayağa kaldıracak falanjist ordu, Roma İmparatorluğu'nun taşıdığı misyona sahiptir. Öyle ki, mavi işçi üniforması bile, geçmişten bugüne gelen bir semboldür. Falanj gömleği, Romalılar'ın togası gibidir. Liberaller döneminde frağa dönüşen bu üniformayı, Marksistler ise tuluma çevirmişlerdir. Mavi Falanj gömleği, Roma'nın sembolik mirasının devamıdır. (Giménez Caballero, 1971: 102)

Giménez Caballero'ya göre, ülke, vatanına sadık gerçek İspanyollar ile geçmişi ihnet eden hainler arasında ikiye bölünmüştür. Ona göre, bu hainler sadece Cumhuriyetçiler değil, ayrıca, vatanın birliğini bozmaya çalışan bölgesel yönetim taraftarlarıdır. Tüm bu hainler, liberalizmin beşiği olan büyük düşman Fransa'ya hizmet etmektedir. (Giménez Caballero, 1971: 137) Kitabın yazıldığı 1932 yılının şartları göz önüne alındığında "İki İspanya" (Dos Españas), II. Cumhuriyet yanlıları ve Cumhuriyet karşıtları olarak ikiye bölünmüştür. İşte yazar, cumhuriyetin karşısında olan gerçek vatansever İspanyollar'a seslenir:

Bu kahince sözlerimin birçok İspanyol'u gücendirdiğinin farkındayım. Tüm o ikinci derece İspanyolları, soysuzları... Ama siz! Özbeöz, sadık, soyumuzun hakiki evlatları! Beni dinleyin! Tüm bunlar boşuna

⁵ 1648'de 30 Yıl Savaşları sonunda imzalanan Vestfalya Antlaşmaları'nın içinde yer alan antlaşmalardan biri. Bu anlaşma ile İspanya, Hollanda vilayetlerinin bağımsızlığını tanımış olur.

değil. İnanç, öngörü, cesaret ve iyimserlik! İspanya'nın Özü, binlerce ölmüşüyle, kor gibi yanan kalplerimizi çağırıyor. (Giménez Caballero, 1971:212)

Giménez Caballero, “İki İspanya’yı”, bar şarkılarının eşlikçisi “akordeon” ve dini müziğin enstrümanı olan “org” metaforlarıyla açıklar. Kötü Marksistler ve masonlarla birlik olan Cumhuriyetçiler’in bir akordeon gibi kötü bir sesi ve kara bir ruhları vardır. Barcelona’nın şarap ve postal sesleriyle inleyen caddeleri, Paris’in Rus ve Yahudi dolu, votka ve sigara dumanı kokan sokaklarını anımsatır. Oysa akordeon icat olmadan, halkın kulakları, dini melodilerin yükseldiği orgun sesine alışıktır. Bu ses, ölümden sonra barışı ve daha iyi bir dünya olacağını vadetmektedir ve yazarın, her şey bittiğinde, bu kutsal ve dini melodinin tekrar duyulacağından şüphesi yoktur. (Díaz-Plaja, 1979: 108-109)

Yazara göre, İspanya'nın düşüşü köklerinden kopması sebebiyle olur. İspanya, yüzyıllar boyunca kralına ve dinine bağlı insanlardan oluşmuştur. Düşmanlarına karşı Katolikliğin en yılmaz koruyucusu İspanya’dır. İspanya, ne zaman bu amaçlarından uzaklaşırsa, o zaman düşüş başlar. Öyleyse bugünün İspanya’sı için yapılacak olan, Katolik inancı etrafında yeniden toplanmak, ancak, günün gereklerine göre bunu “bir monarşik düzende değil, faşizme gönül vermiş totaliter bir rejimle başarmaktır.” (Salas Díaz, 2010: 62)

Giménez Caballero için, İspanyol faşizminin önemli ismi José Antonio Primo de Rivera; vizyon sahibi, örnek bir kişiliktir. Franco da, José Antonio gibi kutsal bir kişiliktir. Giménez Caballero, 1938 yılında Ulusal Radyo’da yaptığı bir konuşmasında Franco’nun, José Antonio’dan bayrağı devraldığını şu şekilde ifade eder:

Sunağın altında José Antonio için dua ederken ve José Antonio’nun Eseri, Kutsal Ruh şeklinde Franco’ya inerken, Franco’nun ağladığını gördüm. (...) 20 Kasım 1938’de José Antonio’nun gülümsediğini gördüm. Bu bir Katolik mucizesi. Onun gülümseyişinin mucizevi bir şekilde, Franco’nun gülümseyişinde tekrar hayat bulduğunu, ete kemiğe büründüğünü gördüm. (Rodríguez Puértolas, 2008: 371)

Frankist kahramanlar José Antonio ve Franco’ya karşılık, ülkeyi bir felakete sürükleyen cumhuriyetçi Manuel Azaña “anti-kahraman”dır. Frankistlerin gözündeki Azaña imajını anlamak için, Giménez Caballero’nun satırlarındaki Azaña betimlemesine bakmak yeterlidir. Ona göre, Azaña, hep söylendiği gibi gururlu bir adam değil, kıskanç biridir. Onun kıskançlığı içinde, ne utanma duygusu, ne sevgi ne de onur barındırır. Giménez Caballero’nun “saç yerine yılanlar taşıyan” Azaña imgelemesi, Medusa’ya göndermedir. İnsanı yoldan

çıkaran, günaha davet eden ve yüzüne bakanları taşa çeviren Medusa gibi, Azaña da “ezelden beri, yaşlı, dişsiz, siğil dolu, hastalıklı ve saç yerine yılanların olduğu yüzünü” (Rodríguez Puértolas, 2008: 365) herkese gösterip, kitleleri etkilemiş ve ülkeyi bir enkaza çevirmiştir.

İspanya için çözümü, geçmişin ruhunu yeniden canlandırmak ve Franco'nun peşinden gitmek olarak gören Giménez Caballero'nun söylemleri, Frankist ideolojinin de sıkça başvuracağı zengin bir kaynak olacaktır.

Gerek savaş sırasında gerekse savaştan sonraki dönemde frankizmin önemli kalemlerinden biri olan Rafael García Serrano (1917-1988), 1936 yılında Komutan Mola Pamplona'yı işgal ettiğinde, *Arriba España* dergisindeki yazılarıyla işgale destek verir. 7 Şubat 1938'de aynı dergide çıkan *Descubrimiento de la Revolución* (Devrimin Keşfi) isimli yazısında, “devrim” adı altında, Frankist Hareket'in destekçilerine karşı girişilen şiddet olaylarını eleştirir:

Savaş yapılabilir. Ama devrim için savaşmak... Devrim, her zaman bir düzen arayışı için yapılır, ama tehdit üzerinde yükselen burjuva düzeni değil. (...) Biz düzen istiyoruz: Ayaklanan tüm İspanyolların dostluğunu; liberallerin ıvır zıvırlarına karşı, mavi gömleklilerin devrimci Vatanını (...) Çünkü biz, baylar, devrim yapıyoruz. (Rodríguez Puértolas, 2008: 302)

García Serrano'nun *Arriba España*'da çıkan bir diğer önemli yazısı ise 13 Kasım 1938 tarihli *Diálogo sobre el seis doble* (Düşüş Hakkında Konuşmalar) dir. Modası geçmiş, bayat ve hastalıklı Batı Medeniyeti'ne karşı, yeni bir medeniyet doğmaktadır, o da İspanyol falanjıdır:

Bizim medeniyetimiz, mavi gömlekliler gençlerin evrensel medeniyeti. (Gençlerimiz) İradelerine hakim ve gururlular. Neredeyse hiçbir şey bilmeseler de, eşsiz bir kararlılıkla dolular. (Rodríguez Puértolas, 2008: 302)

1938 yılında yazdığı *Eugenio o la proclamación de la primavera* (Eugenio ya da Baharın İlanı) isimli romanında da İç Savaş öncesi dönemde İspanyol Falanji'nin kuruluş hikayesini kaleme alır. Vatanseverlerin Falanj aşkı adeta bir kadına duyulan aşk kadar tutkuludur. “Görelim bakalım kim daha erkekmiş”, sözleriyle özetlenen maskülen falanj bakışını yazar, “Ben bir aksiyon adamıyım. Çarpışmaların insanı. Ben eminim ki, bir adamı öldürmüş olmak, vicdanımı yaralamaz. Bir adamı, bir komünisti...”(García Serrano, 1982: 64), sözleriyle ifade eder. Düşmanlığın boyutları, “Bir gazetede beni mutlu eden bir haber görüyorum: Misilleme için öldürülen on düşman hayvanı.” (García Serrano, 1982: 106), dedirtecek kadar ileri gitmiştir.

1943 yılında kaleme aldığı *La fiel infantería* (Sadık Piyade) isimli romanında, geçmiş ve bugün arasındaki ilişkiye sıkça yer verir ve idealize ettiği geçmişi bugünün kahramanlarına örnek olarak gösterir. 1943 yılında *Premio Nacional de Literatura* (Ulusal Edebiyat Ödülü) ödülünü kazandığı romanında; İspanya'nın tarihi kahramanı Cid, eğer XX. yüzyılda yaşamış ve İç Savaş'ta bulunmuş olsa, "Bir eli böğründe, diğeri güneşe uzanmış, toz toprak içinde" (García Serrano, 1980: 32) savaşacağı tarafın Falanjist Ordu olacağını anlatır.

Birçok falanjist yazar gibi García Serrano için de İspanyol tarihinin zirve noktası Altın Çağ'dır. İmparatorluğun bu en güçlü dönemi, romanda Pamplona meydanında oturmuş roman kişinin "Sınıra, yüzyıllar öncesinin gururlu gözleriyle bakıyorduk.(...) Acaba bir kez daha Amerika'yı vaftiz eden yiğitler gibisi gelir miydi?" (García Serrano, 1980: 21) sözleriyle anlatılır.

Frankistler için en önemli figürlerden biri İspanyol Falanj Partisi FET'in kurucusu José Antonio Primo de Rivera'dır. Gerek İspanyol falanjizmine yaptığı katkılar, gerekse İç Savaş'ın ilk günlerinde Halk Cephesi milislerince öldürülmesi, José Antonio'nun frankist yazarlar tarafından kahramanlaştırılmasına, neredeyse aziz mertebesine yükseltilmesine neden olur. Bu şekilde adeta bir aziz olduğu düşünülen diğer isimler, Komutan Sanjurjo ve elbette Franco'dur:

Halk onu adıyla çağırıyordu, kardeşi gibi, Sezar gibi, İsa gibi, José Antonio, José Antonio... (...)

Bir fiske tuzla

Ve bir çubuk tarçınla

Tanrı, José Antonio'yu yarattı

İspanya'yı kurtarsın diye (García Serrano, 1980: 149)

1944 yılındaki bir konuşmasında García Serrano şunları söyler:

Bir filo nasıl (ülkeye) hizmet ediyorsa ben de edebiyat ile öyle hizmet ediyorum. Aynı yoğunluk ve aynı amaçla. Başka türlü bence hainlik olurdu. (Rodríguez Puértolas, 2008: 222)

Frankist yazar Agustín de Foxá'nın (1906-1959), 1938 yılında yazdığı *Madrid, de Corte a checa* (Madrid, Saray Erkânı'ndan Çeka⁶'ya) isimli ro-

⁶ *Checa*, Ağustos 1936'da "karşı devrim ve sabotajla mücadele" amacıyla Cumhuriyetçi Cephe içinde kurulmuş gizli polis teşkilatlarının genel adıdır. Adımı, Bolşevik Devrimi'ne karşı muhtemel saldırıları önceden haber almak ve önlemek

manının yazıldığı dönemde, frankistler tarafından İç Savaş'ı en iyi anlatan roman olduğu kabul edilir. Öyle ki, 1938'de yazılan roman, 1940'da Almancaya, 1944'te İtalyancaya çevrilir. Romanda Madrid'i komünist milislerin elinden kurtaracak ve yeni bir vatan yaratacak kişi, kahraman Franco'dur:

Burgos'un keskin güzelliği içinde yalın kılıcıyla durmuş Franco'yu hayal ediyordu. Ne sarayın adamlarının ne de dalkavukların olduğu bir askeri üste, güçlü mutlu Navarralılar ve çekiç gürlütüleri arasında mutlu bir vatani savunan mavi gömleklili fanjistlerle çevrili bir halde, yeni bir Vatan inşa ediyordu. (Foxá, 2006: 221)

Kitabın ilk basımında belirttiği gibi, Foxá'nın hedefi İç Savaş ile ilgili yeni bir *Episodios Nacionales*⁷ serisi yazmaktır; ancak, serinin ikinci kitabı *Misión en Bucarest* (Bükreş'teki Görev) 1965'te yayımlanmasına rağmen, üçüncü kitap *Salamanca, cuartel general* (Salamanca, Askeri Karargah) kitabı kaybolmuş ve hiçbir zaman basılamamıştır. *Madrid, de Corte a checa* üç bölümden oluşur. "Flores de Lis"⁸ (Zambak) isimli ilk bölüm, 1931 yılındaki seçimlerin hemen ertesinde başlayarak II. Cumhuriyet'in ilanına kadar geçen sürede Madrid'i anlatır. İkinci bölüm, "Himno de Riego"⁹da (Riego Marşı) II. Cumhuriyet ilan edilmiş ve cumhuriyet taraftarları ile cumhuriyet aleyhtarları arasında kalmış Madrid'te, umut ve hayal kırıklığı birbirine karışmıştır. Son bölüm "Hoz y martillo"¹⁰da (Orak ve Çekiç) ise artık İç Savaş başlamıştır ve her iki taraf da Madrid'i ele geçirmek için çarpışmakta, falanjistler Madrid'in kurtarıcısını beklemektedirler.

Romanda 1931-37 arasında geçen dönem romanın başkişisi falanjist José Félix'in gözünden anlatılır. Kurgusal bir romandan ziyade, bir tür savaş kroniği ve falanjist propaganda kitabıdır. Romanın başkişisi Félix, aslında romanın yazarı Foxá'dır. (Rodríguez Puértolas, 2008: 297) İç Savaş sırasında Cumhuriyet Ordusu'nun elindeki Madrid'de kalmış bir falanjisttir Félix. II. Cumhuriyet'in ilanından başlayarak İç Savaş'a dek geçen süredeki tüm gözlemleri bu bakış

için, 1917'de Rusya'da kurulan Sovyet Gizli Haberalma Teşkilatı *Cheka*'dan alır. İç Savaş sırasında Cumhuriyetçi Cephe içinde faaliyet gösteren en önemli çekalardan biri Savunma Bakanlığı'na bağlı olarak çalışan **Servicio de Información Militar- SIM** (Askeri İstihbarat Teşkilatı) isimli bürodur.

⁷ 1872-1912 yılları arasında yazar Benito Pérez Galdós tarafından yazılan ve İspanyol milliyetçiliğini anlatan tarihi romanlar serisi.

⁸ Borbón Hanedanı'nın simgesi olan çiçek.

⁹ XIX. yüzyılda bestelenen ve II. Cumhuriyet tarafından da resmi olarak kabul edilen marş.

¹⁰ Komünizm sembolü öğeler.

açısını yansıtır. Örneğin, 1931 seçimlerinde cumhuriyetçilerin kazandığı zaferden sonra Madrid'in ve cumhuriyetçi gençlerin durumunu şu sözlerle anlatır:

Sokaklar ter ve şarap kokuyordu; toz toprak ve bağırsız çağırışlar. (...) Serbest kalmış içgüdülerin günüyü bugün. Kimse tramvaylarda ya da kafelerde para ödemiyordu. Köşe başlarından kusanlar, Dehesa de la Villa (parkında) kürtaj yaptıranlar, mide krampları içinde uyandırılan türlü müstehcenlikler y kirli sevişmeler. (...) Çünkü, artık Cumhuriyet'teyiz. (Foxá, 2006: 57)

Foxá için II. Cumhuriyet'i ilan eden *Instituto de Libre de Enseñanza* entelektüelleri, “antikatolik ve antiemperyalisttir”, ama Garcilaso'nun, I. Carlos'un ya da diğer mistiklerin hayatını çalışırlar.” Rafael Alberti gibi, “diktatörlüğün son yıllarında Madrid'i işgal eden snob entelektüeller” ile Picasso gibi anarşizmin türlü renk ve desenini işleyen sanatçıların hepsi “eski kültüre karşı kumpas kuruyorlardı.” (Foxá, 2006: 103)

Yazara göre ayaklanan “Milli Ordu”, hainlere karşı, milli ve manevi değerlerin gerçek savunucusudur. Madrid savunması sırasında, Kızıllar, Milli Ordu'nun korumakla yükümlü olduğu bu şanlı tarihi yerle bir etmek suretiyle şehre zarar vermektedirler:

Böylece şehir, tarihiyle bağı kopmuş, hafızasız bir şekilde bırakılıyordu, Kuzey Amerika ya da Avustralya'nın yeni bir şehri gibi. (Foxá, 2006: 202)

Cumhuriyetçilerin komplolarına karşı falanjistlere katılan vatansever Félix, Amadís de Gaula¹¹'ya benzettiği José Antonio ve arkadaşları için söyledikleriyle; José Antonio'yu bir ulusal kahraman olarak addeden tüm diğer falanjistlerin duygularına da tercüman olur:

Liderimiz bir Amadís de Gaula... Evet öyleydi. Çünkü gençti, kararlıydı ve şairdi. Onda *Sección Femenina*¹² mensuplarının gözünü kamaştırıran yiğit bir asalet vardı. Destansı ve düşünceliydi, açık renk gözleri belli belirsiz hüznü bakardı. Şefkati, kavganın şiddetiyle birleştirmişti. (Foxá, 2006: 137)

Foxá, 1940 yılında yazdığı *El almendro y la espada* (Badem Ağacı ve Kılıç) isimli şiir kitabında; Cumhuriyetçi milis güçlerinden geçmişi olmayan, vatan-sız ve tarihsiz insan yığınları olarak bahseder. “Yakıcı bir öfkeyle, narin olan

¹¹ XVI. yüzyıla ait ünlü bir şövalye romanının ve onun şövalye kahramanının adı.

¹² İspanyol Falanj Partisi'nin Kadınlar Bölüğü

ne varsa/ geçmişî olmayan parmaklarının arasında kırıyordu/ (...) /Lanet olsun düşmanlarımıza!/ Onursuz ve anısız (bıraktığınız) evler/ başıbozuk kanlarınızı lanetliyor.” (Foxá,1940: 84), dizeleriyle düşmanlarının sınır tanımayan ve amaçsız yıkıcılığını dile getirir.

Yazara göre, ikisi de şanlı Roma kültürünün devamı olan İtalya ve İspanya’da birlik, faşist İtalyan ordusu ile Frankist Ordu tarafından sağlanmıştır. “Avrupa’nın annesi, İspanya/ (...) / Bugün yeniden doğan imparatorluğunu selamlıyor/ Selamlıyor kaderini ve Sezar’ını” (Foxá,1940:103) dizeleri, Mussolini etrafında birleşen İtalya ile Franco etrafında birleşen İspanya arasında kurduğu bağın bir yansımasıdır.

Ancak, bu şanlı tarihin devamı olan falanjistler, yeni bir tarih yaratmalı ve II. Cumhuriyet’in enkaza çevirdiği İspanya’yı yeniden ayağa kaldırmalıdır:

Yeni olmuş yıkıntılara, yeni küllere, yeni ganimetlere ihtiyacımız var; tüm ilahileri arıtmak için bozuk zil, kırıktaki kömür, kırık cam gereklidir. (...) İşte biz İspanya’yı böyle seviyoruz; tüm kiliselerini yaksalar da bozulmamış bir inançla, tüm kalelerini yaksalar da kahramanca bir kanla. (Rodríguez Puértolas, 2008: 294-295)

Bu görev, İspanya’ya Tanrı tarafından verilmiştir. Bu kutsal görevi yerine getirmek, her vatansız İspanyol’un boynunun borcudur: “Bir gün annemizi ve arkadaşlarımızı aramızda bırakacağız / Davullar çaldığı ve Vatan bizi çağırdığında/ Ve buğdayların ortasında nöbet tutacağız/ Tanrı’nın savaşını kazanmak için, cesurca” (Foxá,1940: 99) dizeleri Foxá’nın Falanjist Ordu’ya ve İç Savaş’taki rolüne yüklediği değeri göstermesi açısından önemlidir.

Frankist yazar José María Pemán (1897-1981), 1937 yılında kaleme aldığı *Arengas y crónicas de Guerra* (Söylevler ve Savaş Günlükleri) isimli eserinde, İspanyol milliyetçiliğinin kökenlerinin İber Yarımadası’nın ilk yerleşimcilerine kadar uzandığını belirtir. İspanyolların komutanı Cid, Frankist Ordu’nun da ilk komutanlarından biridir. (Pemán, 1937: 126) “Savaşımız, iki ordunun savaşı değildir. Yeni bir Bağımsızlık Savaşı, yeni bir *Reconquista*’dır o.” (Pemán, 1937: 19) sözleriyle, Frankist Ordu’nun Kızıllara karşı verdiği mücadelenin, XV. yüzyıldaki *Reconquista* ile aynı olduğunu vurgular. XV. yüzyılda Hristiyanlar ile Müslümanlar arasında olan sınır, bugün vatansızlarla hainler arasında vardır ve “*Reconquista*’nın beşiği Asturias, o gün olduğu gibi, bugün de çabucak düşmanlardan temizlenmiştir.” (Díaz-Plaja, 1979: 604)

1808 yılı ve Bağımsızlık Savaşı, frankist yazarlar açısından İspanyol milliyetçiliği ve İspanyol kimliğinin kilit noktalarından birisidir. 1808 yılında ül-

keyi işgal eden Fransa, Cumhuriyet Ordusu ile özdeşleştirilirken, vatanını düşmana karşı savunan İspanyol halkı, Frankist Ordu'da tekrar hayat bulmuştur. "Ne dünün Napolyon'u, ne de en iyi adamlarımızı katleden ve birliğimize silah çeken bugünün küçük Napolyoncuklar'ı; bir gün uyanıp Castilla'nın gururlu ve ışıltılı Mayıs'larının ateşli ve cezbedici özgürlüğünden vazgeçebileceğimizi hesaba katmadılar." (Pemán, 1937: 83) sözleriyle, işgalci Napolyon ile II. Cumhuriyet yöneticileri arasında bir fark olmadığını belirtir.

Kadim İspanyol değerlerinin savunucusu Frankist Ordu'nun karşısında, düşmanla işbirliği yapmış hainler ordusu vardır. "Komünistler", "Kızıklar", "şeytanlar" tarafında olan bu ordunun İspanyolluğundan şüphe edilir. Onlar İspanyol karşıtıdır, kötü İspanyollardır. (*antiespañoles – malos españoles*) Vatanın kurtulması için, zaten İspanyol olmayan bu ordunun yok edilmesi elzemdir. (Salas Díaz, 2010: 91) Karşı grubun bu şekilde yabancılaştırılması, hem ona karşı uygulanan her türlü şiddeti meşrulaştırır, hem de Frankist askerlerin zihninde "öldürülen her kızıl vatana hizmettir" fikrini yerleştirmiş olur.

Pemán, bu komünist İspanyolların, sadece İspanya değil, hiçbir ülkeye ait olmadığını iddia eder. Ona göre, Marksistler, ne İspanyol, ne Portekizli, hiçbir ülkenin vatandaşı olamazlar. Şeytanın ta kendisidirler. Onlar vatansızdır ve hiçbir kutsal değere inanmayan milislerin barbarlıklarının sebebi de bu şekilde vatansız oluşlarıdır. (Pemán, 1937: 36)

Pemán'a göre, frankistlerle cumhuriyetçilerin savaşı, aslında İspanyollarla Rusların ve Yahudilerin savaşıdır. Komünist Rusların, Bağımsızlık Savaşı'nda İspanya'nın karşısına dikilen işgalci Fransa'dan bir farkı yoktur. Yahudilere karşı da, *Reconquista* ruhu ile yeniden savaşılmalıdır:

Marksizme karşı mücadele, bir savaş olmak zorundaydı; karşıımızdaki düşmanın uluslararası özelliğinden ötürü, savaş, *Reconquista*'nın genişliğine ve Bağımsızlık Savaşı'nın büyüklüğüne sahipti; ordunun ve ayakları üstüne dikilen halkın içinde olduğu kutsal savaş, rüzgara karşı tekrar tekrar haykırdı, tıpkı dün Bakire Meryem Pilar¹³'in Fransız olmadığı gibi, bugün de Rus ya da Yahudi olmayacaktır. (Pemán, 1937: 12)

İç Savaş'ın sadece İspanyol vatanı adına değil, bu vatanın en önemli değerlerinden biri olan Katolik dini adına da verildiğini ifade eden Pemán, kadim İspanyol dindarlığının, Lenin'in kızıl gömleğini söndüreceğinden emindir. Sadece İspanyol uygarlığı için değil, tüm dünyanın iyiliği için, İspanya'ya ait ne

¹³ İspanya'nın koruyucusu ve 1808 Bağımsızlık Savaşı'nda Fransızlar karşısında İspanyollara yardım ettiğine inanılan Meryem Ana figürü.

varsa savunmak bugün her vatansverin görevidir ve İspanya üstüne düşen görevi yerine getirecektir. Dünyanın geri kalanını kurtarmak için tanrı bir kez daha İspanya'yı seçmiştir:

Velázquez'in tabloları, Lope'nin oyunları ve El Quijote, Escorial için; arkamızda duran, yirmi yüzyıldır yaratılan tüm eserler ve değerler için savaşıyoruz. Ayrıca, Partenón için, Roma'daki San Pedro için de savaşıyoruz İspanyol kardeşlerim: Çünkü, biz, tüm Avrupa için, tüm dünya için savaşıyoruz. Savunduğumuz medeniyet sadece bizim değil, tüm dünyanın. İspanya'nın tarihi ve bölgesel misyonu her zaman şu olmuştur: medeni dünyayı tüm tehlikelere karşı korumak: Arapları püs-kürtmek, Türkleri durdurmak, yerlileri Hristiyanlaştırmak; kaynaklarını Doğu'ya ve Akdeniz'e, İnebahtı'ya ve yeni Dünya'ya açmak ve böylece kendini kutsamak. Şimdi bazı yeni (dalga) Türkler, kızıl ve zalim Asyalılar, Avrupa'ya uzanmaya çalışıyor. Ama, Akdeniz'de, Avrupa'nın ikinci kapısı İspanya, dün olduğu gibi, (bugün de) göğsünü siper ediyor ve medeniyeti kurtarıyor. (Pemán, 1937: 20)

Ünlü yazar Rafael Sánchez Mazas (1894 – 1966), İspanyol Falanj Partisi'nin 4 numaralı üyesi ve kurucu isimlerindedir. Parti lideri José Antonio'nun çevresindeki edebi halka içerisinde önemli bir yeri vardır. Öyle ki, Falanj Partisi'nin “*Arriba España*” (İleri İspanya!) sloganını o bulmuş, falanj marşı “*Cara al Sol*”un (Yüzü Güneşe Dönük) sözlerini yazan grup içinde yer almış ve falanjın yemin metnini (*Juramento de Falange*) kendisi yazmıştır. Falanj Partisi'nin fikirlerini estetize eden Rafael Sánchez Mazas, adeta “hareketin entelektüel lideri”dir. (Carbajosa, 2003: 86)

Aslında Sánchez Mazas, Falanj Partisi'ne katılmadan çok önce faşist fikirlerle İtalya'da tanışır. O dönemde İtalya'da Mussolini, Ulusal Faşist Parti'yi kurmuş ve 1922'de İtalya Başbakanı olmuştur. Sánchez Mazas, Mussolini'nin başbakan olduğu yıl, *ABC* gazetecinin temsilcisi olarak Roma'ya gider ve faşizmin yükselişe geçtiği bu ülkede 7 yıl çalışır. 3 Kasım 1922'de faşizmi övdüğü satırlarında, Mussolini'yi yüzyıllar önce Amerika'ya giden İspanyollar ile bir tutar:

Bir politik parti - ki lideri radikal bir çizgiden geliyordu - 1922'de “Yaşasın Kral!” nidaları eşliğinde ışıldıyor ve *at sürmeyi biliyordu*. Faşizm kesin olarak galip gelmişti. At başı giden partiler her zaman kazandı ve her zaman kazanacaktır. İspanyollar da Aztek ve İnka İmparatorluklarını at sürerek fethetmişlerdi. İşte bu tecrübe, 1922 yılında İtalyan faşizmi ile tekrarlanıyor. (Mainer, 2013: 28'den aktarma)

Faşist fikirlerle donanmış bir yazar olarak ülkesine döndükten sonra, 1933'te İspanyol Falanjı'nın kuruluşunda bulunur ve İç Savaş'a kadar José Antonio'nun sağ kolu olarak kalır. José Antonio'nun tüm seyahatleri, toplantıları, davetleri ve konuşmalarında yanındadır. 1934 yılında Matías Montero isimli falanjist bir öğrencinin sokak çatışmalarında öldürülmesinin ardından yazdığı *La Oración por los Caídos de la Falange* (Falanj'ın Ölüleri İçin Yakarış) isimli eserini, José Antonio'nun isteği üzerine, yandaşlarının intikam duygularını dizginlemek amacıyla kaleme alır. "Asaleti, centilmenliği, gönül zenginliğini bir kenara bırakarak zafer kazanmaktansa bozguna uğramayı tercih ederiz. Düşmanın her darbesi korkutucu ve korkakça olabilir; bizim her hareketimiz yüksek bir ahlaki değer ifadesi olmalıdır." (Cercas, 2012: 95'den aktarma) diyerek seslendiği Falanj üyelerini, şiddete şiddetle karşılık vermeleri konusunda uyarır. Ancak 1935'ten sonra, parti konseyinin aldığı karar uyarınca, İspanyol Falanj Partisi üyeleri de silahlara sarılacaktır.

Rafael Sánchez Mazas, Falanj Partisi'nin haftalık dergisi *FE*'nin yayınladığı el ilanlarının yazarıdır. Hareketin içerik ve amaçlarıyla ilgi yazılar içeren bu el ilanlarından bazıları "Üniversite ve Politika", "Ağırbaşlılık", "Eleştiri ve Tutarlılık" gibi başlıklardan oluşur. Örneği, "Vazgeçmek" isimli yazısında, falanj milislerine, "Gereksiz konuşmalardan ve her türlü gereksiz şeyden vazgeçmek zorunda kalacaksınız. Gerektiğinde vazgeçebilmelisiniz. Disiplin ve mutlak düzen için sınırlar koymak gereklidir. Sizler, büyük şeylerden vazgeçerek fedakârlık yapanlar, İspanya'nın geleceğini kuracak olanlar sizlersiniz." diyerek yol gösterir. (Carbajosa, 2003: 110)

Mart 1936'da Falanj destekçisi olarak tutuklanıp Madrid Hapishanesine konan yazar, hapishanedeki kaçıp Portekiz'e gittiğinde, bunu falanja bir hakaret olarak gören José Antonio, ona Madrid'e dönmesini emreder. Sánchez Mazas liderinin emrine itaat etse de, döndüğü sırada İç Savaş patlak vermiştir. Bunun üzerine, bir yıldan daha fazla kalacağı Madrid'deki Şili Büyükelçiliği'ne sığınır. Sánchez Mazas'ın, bundan sonra yaşadıkları, Javier Cercas'ın, yazarın hayatını anlattığı *Salamina Askerleri* isimli romana da ilham kaynağı olmuştur. Sánchez Mazas, 1937'de Barcelona üzerinden ülkeden kaçmaya çalışırken, Cumhuriyetçiler tarafından yakalanır ve kurşuna dizilmek üzere Girona'ya nakledilir. 30 Ocak 1938'de bir grup tutukluyla birlikte kurşuna dizileceği sırada ilginç bir olay yaşanır. Kurşunlardan sıyrılmayı başaran Sánchez Mazas, kaçarak saklanır. Saklandığı yerde kendisini bulan cumhuriyetçi asker, onu vurmaktan vazgeçer ve saklandığı yerde bırakır. Böylece tehlikeyi atlaman yazar, birkaç gün sonra frankist cepheye geçerek kendini kurtarır.

22 Nisan 1939'da *Oración a Roma* (Roma'ya Yakarış) başlığıyla radyo-

da yaptığı bir konuşmasında, savaştan yeni çıkmış İspanya'ya İtalya'yı örnek göstermektedir: “Roma, Roma, Roma: seni üç kez selamlıyorum; anne, öğretmen ve kahramanımız olarak. (...) Yolundan şaşmadığın yürüyüşüne devam eden seni; genç, neşeli ve muktedir görüyoruz Roma. Kral için, İtalya İçin, Duce için, İspanya da haykırıyor: *Eia Eia Eia! Alal!*” (Rodríguez-Puértolas, 2008: 901)

Mart 1939'dan itibaren Falanj Partisi'nin yurtdışı delegesi olan yazar, İç Savaş sonrasında milletvekili olarak meclise girer. Ağustos 1939 ile Ağustos 1940 arasında bakanlık da yapan Sánchez Mazas, bu tarihten sonra falanjın politik kanadında hiç yer almaz. Franco ile anlaşamamasından Falanja olan inancını yitirmesine kadar birçok neden sıralanan bu ayrılık hakkında, kesin bir sebep yoktur. Sánchez Mazas, 1940 yılından itibaren yaşamının sonuna kadar sadece edebiyatla ilgilenir.

Verdiği sayısız eser içinde en çok ses getirenlerinden biri 1951'deki *La vida nueva de Pedrito de Andía* (Pedrito de Andía'nın Yeni Hayatı) isimli romanıdır. *Bildungsroman* örneği olarak kabul edilen roman, milliyetçi bir İspanyol gencin büyümesini ve kendini tanıırken çıktığı içsel yolculuğunu anlatır. “Bu roman, sadece bir gencin, erkek olma sürecini değil, aynı zamanda, bir vatandaşın *Yeni İspanya*'ya ayak uydurma sürecini de anlatır. Yazar, bu şekilde bir falanj erkeğinin içsel yolculuğunu ve nasıl gelişerek kutsal falanj değerleri kuşandığını okuyucusuna gösterir.” (González-Allende, 2012: 481)

Basklı bir burjuva ailesinin çocuğu olan Cizvit Okulu öğrencisi Pedro, mensubu olduğu sosyal sınıfın her türlü değerini yansıtan bir çocuktur. Gittiği dini eğitim veren okul, karakterinin şekillenmesinde önemli bir yer oynar. Psikolojik öğeleri ağır basan, tasvirlerle dolu ve lirik bir anlatıma sahip roman, yer yer otobiyografik öğeler içerir. Aslında Pedro'nun içsel yolculuğu üzerinden anlatılan, “Rafael'in içsel yolculuğu”dur. Filozof José Luis Aranguren, roman ile ilgili şu yorumu yapar:

1951 yılında, Sánchez Mazas kitabını yayınladığında, artık politik olarak Falanjdandan hiçbir beklentisi kalmamıştır, bu yüzden yüzünü tekrar geleneğe döner. Orada, tarihin derinliklerinde, eski Karlistlerle eski liberalleri birleştirecektir. Ve edebi olarak, Cela'nın *tremendismosu* ve Carmen Laforet'in temsil ettiği varoluşçuluk ile eski dostu Dámaso Alonso'nun *Hijos de la ira* şiirinin yarattığı etkiden, bu isimlerin edebiyatta yarattığı devrimden çekinir. (Rodríguez-Puértolas, 2008: 667'den aktarma)

Rafael Sánchez Mazas'ın, İspanyol Falanjı için yazdığı ve her milisin kimlik kartı üstünde yer alan “Falanj Yemini”, aslında yazarın tüm hayatının da özeti sayılabilir. Falanja inanır, hayatı boyunca falanj için yazar ve falanj için yaşar. Sánchez Mazas'ın Falanj'ın politik kanadı içinde önemli bir rolü olmasa da, kültürel sembollerinin oluşturulmasında etkili olmuştur.

Kendimi her zaman İspanya'nın hizmetine adayacağıma yemin ederim. Vatan ve Falanj'dan başka gurur kaynağı olmadığına ve Falanj bayrağı altında itaat ve neşeyle yaşayacağıma yemin ederim. (...) Birliği her şeyin üstünde tutacağıma yemin ederim: İspanya'nın her köşesinin birliğini, İspanya'daki her sınıfın birliğini, İspanya'daki her vatandaşın birliğini. Falanj'ın tüm üyeleri ile kardeşçe yaşayacağıma ve elimden gelen tüm yardımı esirgemediğim gösterdiğime yemin ederim. (Carbajosa, 2003: 128'den aktarma)

Tüm bu yazarların kalemleriyle beslediği Frankist milliyetçilik fikri, savaş boyunca Frankist Ordu tarafından propaganda unsuru olarak kullanılır. Böylece, İç Savaş boyunca ve sonrasında İspanyol toplumu, Frankist yazarların propagandaları ile çepeçevre sarılır. Savaş bittiğinde Franco'nun tek yapması gereken, kurduğu sistemle bu frankist söylemi devam ettirmek olacaktır.

Kaynakça

- Bagur, J. (2013) “La idea de nación en Ortega y Gasset: estado de la cuestión”, *Ab Initio*, Sayı:7, s:125-160 (Çevrimiçi) 16.09.2015 www.ab-initio.es
- Blas Guerrero, A.de (1989) *Sobre el nacionalismo español*, Madrid, Centro de Estudios Constitucionales.
- Blas Guerrero, A.de (2005) “Nación y nacionalismo en la obra de Ortega y Gasset” *Meditaciones sobre Ortega y Gasset*, Koor: Llano Alonso, F ve Cástro Sáenz, A., Madrid, Tébar, s:647-670.
- Carbajosa, M., Carbajosa, P. (2003) *La corte literaria de José Antonio. La primera generación cultural de la Falange*, Barcelona, Grupo Planeta.
- Cercas, J. (2012) *Salamina Askerleri*, Çev. Gökhan Aksay, İstanbul, Jaguar Kitap.
- Díaz-Plaja, F. (1971) *La España política del siglo XX en fotografías y documentos*, Barcelona, Plaza y Janés.
- Foxá, A.de (1940) *El almendro y la espada*, San Sebastián, Editora Internacional.
- Foxá, A.de (2006) *Madrid, de Corte a checa*, Madrid, Ciudadela Libros.
- Fusi, J.P. ve Palafox, J. (1997) *El Desafío de la Modernidad*, Madrid, Espasa Calpe.

- Ganivet, Á. (1949) *Idearium español y el porvenir de España*, 4. Basım, Buenos Aires, Editorial Austral.
- García Serrano, R. (1980) *La fiel infantería*, Barcelona, Planeta.
- García Serrano, R. (1982) *Eugenio o proclamación de la primavera*, Barcelona, Planeta.
- Giménez Caballero, E. (1939) “Discurso”, *ABC*, 2 Mayıs 1939, Madrid, s.11.
- Giménez Caballero, E. (1971) *Genio de España*, Madrid, Doncel.
- González-Allende, I. (2012) “De héroe a santo: Masculinidad y españolidad en *La vida nueva de Pedrito de Andía*, de Sánchez Mazas”, *Revista Canadiense de Estudios Hispánicos*, Sayı: 36/3, Nebraska, University of Nebraska-Lincoln, s: 481-450 (Çevrimiçi) 20.12.2015 <http://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1105&context=modlangspanish>
- Horta, M. J. (2016) İspanyol Milliyetçiliği. Kökenleri, İdeolojisi ve Ulusal Simgeler (1808-1870), Çev. Rivka Bihar, İstanbul, Kriter Yayınevi.
- Maeztu, R.de (1934) “Discurso”, *Acción Española*, Sayı: 46, 1 Şubat 1934, Madrid, s. 1021-1030.
- Maeztu, R.de (1998) *Defensa de la Hispanidad*, Madrid, Rialp.
- Mainer, J.C. (2013) *Falange y literatura*, Barcelona, RBA Libros.
- Mariás, J. (1996) *España ante la historia y ante sí misma (1898-1936)*, Madrid, Espasa Calpe.
- Ortega y Gasset, J. (1983) *Obras Completas*, Madrid, Alianza Editorial.
- Ortega y Gasset, J. (1997) *Üniversitenin Misyonu*, Çev. Bülent Üçpınar, İstanbul, Birleşik Yayıncılık.
- Ortega y Gasset, J. (1999) *España invertebrada*, Madrid, Espasa.
- Ortega y Gasset, J. (2010) *Kitlelerin Ayaklanması*, Çev. N.Gül Işık, İstanbul, İş Bankası Yayınları.
- Payne, S. (1997) *Franco y José Antonio*, Barcelona, Planeta.
- Pemán, J.M. (1937) *Arengas y crónicas de Guerra*, Cádiz, Establecimientos Cerón.
- Rodríguez Puértolas, J. (2008) *Historia de la literatura fascista española*, Madrid, Ediciones Akal.
- Salas Díaz, M. (2010) *Mitos Patrióticos*, Valladolid, Universidad de Valladolid.
- Saz, I. (2003) *España contra España: los nacionalismos franquistas*, Madrid, Marcial Pons.
- Shaw, D. (1985) *La generación del 98*, Madrid, Editorial Catedra.